

Värdefulla träd

- till glädje eller besvär

Minnesanteckningar 2012-09-06

Karin Meyer, Kommunekolog Härryda kommun

Karin Meyer, en av initiativtagarna till projektet, berättade om projektets uppkomst och inriktning. Projektet genomförs med stöd av LONA-bidrag i 16 kommuner i Västra Götaland. Syftet med projektet är att öka kunskapen om trädens värde och visa på såväl den biologiska mångfalden som kulturarvet. Inom projektet ingår att genomföra en gemensam workshop samt lokala workshops i respektive kommun, informationsaktiviteter till allmänheten samt skydda ett symbolträd i varje kommun.

Åke Carlsson, författare

För att bevara skyddsvärda träd är det inte bara viktigt att lära sig om biologin, utan det är också viktigt att lära sig om trädens kulturhistoria. Människans hand har ofta varit med och format de skyddsvärda träd som vi ser idag. Hamling, stamkvistning, eldning, toppkapning mm har resulterat i grova, ibland ihåliga och unika träd. Idag har hävden på de flesta platser upphört i och med övergången till ett mer modernt jordbruk. Ett av de största hoten mot våra gamla träd är idag därför igenväxning. Gamla ekar är mycket känsliga för uppväxande sly som skuggar kronan. Om man inte frihugger kring gamla ekar så dör grenarna successivt och till slut dör hela trädet. En nyckelåtgärd för att behålla skyddsvärda träd i kulturlandskapet är därför att fortsätta att hålla det öppet. Andra hot mot våra trädjättar i kulturlandskapet är avverkning, hästgnag, bladmögel (försämrade föryngring) och igenplantering med gran tätt inpå träden. EU-regler som anger ett maxantal för antalet träd per ha för att erhålla miljöstöd för betesmarker har också lett till olyckliga avverkningar.

KOMPLETTERINGAR AV ÅKE

Åke tipsar om artikeln Bondens träd – och botanistens, finns i Svensk Botanisk tidskrift 1994: s 159.

Åkes favoritek finns i Hangelösa socken en mil öst om Lidköping där eken står ensam på en betesmark nära boningshuset vid Öredal gård. Eken kan hittas i boken Gamla ekar sid 198 eller genom kontakt med Åke.

Anna Stenström, Länsstyrelsen i Västra Götaland

Gamla, grova träd har både biologiska, kulturhistoriska och estetiska värden. Inom åtgärdsprogrammet för skyddsvärda träd så fokuserar man på träd med en diameter större än 1 m, mycket gamla träd (äldre än 140-200 år), grova hålträd och hamlade träd. Endast en bråkdel av de jätteträd som en gång funnits i landskapet finns kvar idag. Ändå är Sverige och England de länder där det finns flest jätteträd bevarade. Vi har därmed även ett internationellt ansvar att bevara dessa skyddsvärda träd. Skyddsvärda träd har lång leveranstid och vi måste därför planera för efterträdare redan idag och arbeta med ett långt tidsperspektiv – 600 år! Tyvärr har det skapats ett åldersglapp – vi har en del väldigt gamla träd och så har vi unga träd, men lite däremellan – och därför är det extra

viktigt att planera för efterträdare. Skyddsvärda träd finns kartlagda i trädportalen (www.tradportalen.se), där kan man även lägga in sina egna trädobservationer.

Många tror att alla ekar fortfarande är skyddade, men så är inte fallet. Däremot finns det en rad andra skyddsformer som kan omfatta gamla, grova träd: naturreservat, natura 2000, naturminne, biotopskydd (utpekade områden och generellt biotopskydd som bla gäller allér), artskyddsförordningen, strandskydd, kulturminneslagen, regler i kommunal planering.

KOMPLETTERING AV ANNA

När skickas det nya åtgärdsprogrammet för skyddsvärda träd ut

Alla åtgärdsprogram är tidsbestämda. En fortsättning av Åtgärdsprogrammet för skyddsvärda träd har beslutats av Naturvårdsverket i våras och gäller 2012-2016. Alla länskoordinatörer har fått exemplar för att skicka ut till kommunerna. Utskick har skett till kommunerna i Västra Götaland.

Gäller generellt biotopskydd även i tätort?

Det har länge varit oklart om det generella biotopskyddet för alléer gäller i tätorter. Som det står i förordningen (FOM 1998:1252) så gäller inte biotopskyddet i omedelbar närhet till bebyggelse. Enligt Naturvårdsverkets kommande handbok är träd som står i tomtgräns inte i omedelbar närhet till bebyggelse, däremot ett träd vars grenar har sönder ett tak. Definitionen för vad som är en biotopskyddad allé utesluter inte trädrader i tätort utan man får titta på närheten till bebyggelse enligt ovan. För områden med detaljplan äldre än biotopskyddslagstiftningen kan biotopskyddet fortfarande gälla, men det beror på planens utformning.

Skyddsvärda träd i Västra Götaland

Mest skyddsvärda träd i Västra Götaland finns i Hjo, Götene – Skara – Falköping, Lerum-Alingsås och Halle- & Hunneberg. Hjo är fantastiskt, men det finns som sagt flera lika fantastiska områden.

Liselotte Johansson, Linköpings kommun

I Linköpings kommun arbetar man aktivt kring träd i stadsmiljön och betonar vikten av samverkan och gemensamma riktlinjer. Även politikerna har bildat en "parkgrupp" som fokuserar på de gröna områdena i staden.

Här är några exempel på hur man arbetar:

- I den fysiska planeringen använder man ofta planbestämmelser för att skydda enskilda träd i detaljplanen. Planbestämmelsen ställer krav på trädfällningslov och krav på återplanering om trädet fälls.
- Man har tagit fram riktlinjer för detaljhänsyn vid ekmiljöer, bla med minimiavstånd till skyddsvärda träd.
- Ett trädregister och trädvårdsplaner har tagits fram omfattande 8300 träd, där bla vitalitet har kartlagts.
- För att hantera allmänhetens önskemål om trädfällning på kommunal mark så används ett webbaserat formulär där sökande även ska redovisa grannmedgivande.
- Om ett träd måste tas ner, sätter man upp informationsskyltar om detta på trädet innan det tas ner, med information om varför detta ska ske, kanske info om att ett nytt ska planteras istället, kontaktinformation osv.

- Området runt Linköping har inventerats map skyddsvärda träd och ca 17 000 träd har koordinatsatts. För detta område har även en ekologisk landskapsplan tagits fram där skötselåtgärder i form av röjning, bete och nyplantering av ek har föreslagits.
- Man har också försökt att skapa intresse för det tätortsnära eklandskapet genom att ta fram en broschyr som beskriver ekmiljöerna och tipsar om gång- och cykelvänliga stråk.

Broschyren "Upptäck Ekarnas Stad":

http://www.linkoping.se/Global/Milj%C3%B6%20och%20h%C3%A4lsa/Natur/Informationsmaterial/EKARNAS%20STAD_tryckoriginal_20091211.pdf

Eklandskapet Tinnerö:

http://www.linkoping.se/Global/Milj%C3%B6%20och%20h%C3%A4lsa/Natur/Planer%20och%20Program/Tinnero_utvecklingsplan.pdf?epslanguage=sv

Webbformulär trädfällning och grannemedgivande:

<http://www.linkoping.se/sv/Miljo-halsa/Parkskotsel/Nedtagning-av-trad/>

Östergötlands läns publikation om eklandskap i den fysiska planeringen:

<http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/Eklandskapet%20f%C3%B6r%20webb%20110501.pdf>

KOMPLETTERINGAR AV LISE-LOTTE

Vilka kriterier för att bestämma vitalitet har Linköpings kommun använt i sin kartering?

Kommunen har gjort två inventeringar av träden. En som gjorts av en arborist och som delar in vitaliteten i flera klasser och en som är mer inriktad på naturvärden. Det som är mer inriktad på naturvärden har endast en enklare klassificering av vitalitet: Frisk, nedsatt eller död.

Vilken budget har man haft för arbetet med träd och ekmiljöer i Linköping?

Kommunen har haft en naturvårdsbudget på 3,6 miljoner per år. Det mesta av denna har gått till insatser i eklandskapet. Utöver detta har hänsynstagande till ekmiljöer ingått som en naturlig del i skogsbruksplanen/skötseln av kommunens skogar.

Lennart Gustavsson, Göteborgs Stad

En inventering av skyddsvärda träd i Göteborg 2011 visar på ett intressant faktum. Det finns fler grova träd i tätorten än ute på landet. Göteborg arbetar aktivt med träd i stadsmiljön och har som grund för detta flera styrande dokument: naturvårdsprogram, trädpolicy/trädplan, riktlinjer för grova träd, policy kring kompensationsåtgärder, kommunal skogspolicy. Göteborg har gjort en riskträdsinventering och en sanering av farliga träd pågår. Ungefär 100 träd/år tas bort till en kostnad av 3 milj. kr/år. Nertagna övergrova träd är ofta svåra att ta ex flisa. En bättre lösning är att lägga ut dessa övergrova stockar som biodepåer/faunadepåer i lämplig miljö. I Göteborgs stads regler för kompensationsåtgärder anges att alla nedtagna träd bör kompenseras med minst ett nytt. Men alla problem är inte lösta: riskträd – hur ska man hantera allmänhetens oro? Många grova träd i staden finns på privat mark – hur skyddas dessa? Det viktigaste är att inse att vi gör misstag, lära av detta, protestera och våga tänka nytt!

Göteborgs stads policies kring träd hittas på:

http://www.goteborg.se/wps/portal/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gjU-9AJyMvYwN_t0AXA6MQN8ewgBAfJ1NXE_2CbEdFACHhE_o!/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/politikoorganisation/organisation/fackforvaltningar/park_natur/art_n392_policyer+och+riktlinjer?contentIDR=8b0bce00493b6858b752fff2b72368d8&useDefaultText=0&useDefaultDesc=0

Göteborgs Stads blankett för trädnedtagning samt anmälan om farliga träd kan man se på:

http://www.goteborg.se/wps/portal/!ut/p/c5/hY1BDolwEADfwgu63W5rPVKqbYUUScQgF9KDMSQC_Hox-XxLvmjIOJsN6tjKn13hLz3GZ0511rFcDyrIxeBAAW2MBT5Z41BL1Ua7-ooZYY7unwLIWOw6oPJnqHMBZ8aN2pfrWhcs9bSoATQ4gkKmJLxoOQfx5R79MV_aY2u6dZ9kHHVBdXw!!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/Invanare/Bygga_Bo/Boendemiljo_och_ansvar/For_dig_i_smahus/Inkrubr_N392_BB_Lanks_amlingsrubrik_AnsokOmTradfallning/art_N392_FN_tradfallning

Fallstudier

Två fallstudier med exempel från Linköping respektive Göteborg diskuterades under eftermiddagen.

Fallstudie ett var att ett nytt bostadsområde skulle byggas i ett område med vackert eklandskap.

Fallstudie två var ett träd med en ovanlig lav på som stod i ett område som skulle omvandlas till väg.

Kommungemensamma workshops

Varje kommun fick möjlighet att gemensamt prata ihop sig inför kommande lokala workshops.

Resultatet finns i bilagan sammanställning lokala gruppdiskussioner.

Anders Green, arborist

I motsats till vad många tror har alla träd ganska ytliga rötter, sällan djupare än 90-100 cm. Rötterna kan istället leta sig långt bort i sidled. Om man gräver av ett trädets rötter så blir det instabilt och farligt, det är därför viktigt att schakta långt från stammen. Minst kronans dropplinje är fredad zon. Gamla träd behöver ännu större zon. Planera för träden – det spar pengar!

Riskerna med nedfallande träd har överdrivits av media och vi har idag därför en vrång bild av riskerna med träd. Man kan minska riskerna genom att minska ett trädets segelyta, tex genom att reducera trädets höjd eller reducera hela kronan. Vid spetsig vinkel mellan stammar finns det risk för fläxskador och dessa kan förhindras genom att förbinda stammarna med olika speciallinor (dessa linor måste underhållas minst var 5:e år så att de inte växer in och stryper trädet).

Ihåliga träd är säkra träd! Om stammens tjocklek dividerat med radien är större än 0,3 är det ett lågriskträd. Hos många gamla träd har också kronan omgrupperat sig och flyttats nedåt och därmed fått mindre vindfång.

Toppkapning gör att trädet ruttnar i förtid. Toppkapa aldrig utom när man hamlar och då måste hamlingen pågå kontinuerligt från det att trädet är ungt. Kapa grenar på rätt sätt vid beskärning så att inte fläxskador inte uppstår.

Löv dödar träd! – en vanlig orsak till att träd avverkas är nämligen problem med löv, tex i hängrännor. Här finns det lösningar – tex nät över hängrännorna.

Varje träd är unikt! Beskär först och använd avverkning som sista utvägen. Sök hjälp tex genom att kontakta trädföreningen.

Avslutande kom ihåg

Lärdomar som föredragshållarna ville skicka med deltagarna hem:

- Vi ska inte bara lära oss om biologi utan också om hur man kulturhistoriskt hävdar träd och mark.
- Vi ska planera för träden i samhället.
- Vi ska ha gemensamma riktlinjer och ett gott arbete internt.
- Vi ska inse att misstag görs, våga tänka nytt och ha idéer.
- Vi ska tänka på att varje träd är unikt.
- Vi ska ha med oss träd – till glädje för oss alla.